

هنرمندانی که امسال جاودانه شدند

سال شوک و بهت برای جامعه هنری

آتپلا پسیانی را نیز به چپانی دیگر فرا خواند. جامعه هنری که پاییز خود را با درگذشت فردوس کاویانی آغاز کرده بود، با درگذشت آتپلا پسیانی، خزانی غم‌انگیزتر را تجربه کرد. فردوس کاویانی، حتی پیش از ابتلایش به بیماری، علاقه چندانی به حضور در محافل هنری نداشت و در سال‌های اخیر نیز که درگیر بیماری شده بود، این بی‌علاقگی شدیدتر هم شد. با این همه حضورش در یکی از برنامه‌های شب بازیگر که چند سال پیش رقم خورد، به روشنی، حکایتگر مبارزه او با بیماری بود، مبارزه‌ای که پاییز امسال، به پایان رسید.

هرچند دوستان و همکاران آتپلا پسیانی خوب می‌دانستند که او گرفتار بیماری سختی است، با این همه، شاید در ذهن‌شان نمی‌گنجد که این مرد که همواره سرشار از زندگی بود، در برابر این بیماری سر خم کند. اما پسیانی با رفتنش، پاییز دوستان خود را دیگری بازیگران نامداری که امسال با فرشته مرگ همراه شدند، بینا فرهی و پروانه معصومی بودند که به فاصله‌ای اندک از این دنیا رخت بر بستند.

بینا فرهی با اینکه درگیر بیماری قلبی بود، اما به گفته تنها دخترش، این بیماری آنچنان سهمگین نبود که او را از پای درآورد. ولی چون ریه این بازیگر نیز از چنگال بیماری در امان نماند، سرانجام او را راهی دیار دیگر کرد.

جامعه هنری امسال تعداد زیادی از یاران خود را به دیار باقی بدرقه کرد؛ بدرقه‌هایی که عموماً با شوک و بهت آمیخته بود.

به گزارش ایسنا، در سالی که پشت‌سر گذاشتیم، هم تعدادی از بزرگان هنری‌مان را با مرگ‌هایی غریب از دست دادیم و هم تعدادی از جوانانی را که می‌توانستند سال‌های زیادی پیش‌روی خود داشته باشند.

کام جامعه ثنائی، در آخرین روزهای سال ۱۴۰۱ و در شرایطی که در تدارک نوروز ۱۴۰۲ بود، با درگذشت احمد دامود، تلخ شد و این هنرمند، استاد دانشگاه و پژوهشگر که کتاب‌ها و شادگردان بسیاری از خود به یادگار گذاشته بود، در آخرین روزهای اسفند در قطعه هنرمندان بهشت زهرا (س) آرام گرفت.

اما هنوز هم‌وطنان‌مان در حال و هوای تعطیلات بودند که ناگهان خواب بهاری‌شان با شوک درگذشت کیومرث پوراحمد آشفته شد، درگذشتی غریب برای کارگردانی که در ذهن عموم مردم به عنوان مردی دوستدار زندگی تصویر شده بود. اما درگذشت‌های شوکه‌کننده تنها به کیومرث پوراحمد محدود نشد و اگر به واسطه درگذشت پوراحمد، بهاری بهت‌انگیز پشت‌سر گذاشتیم، قتل دلخراش داریوش مهرجویی و همسرش وحیده محمدی‌فر، در خانه شخصی‌شان، پاییزی سرشار از شوک و شک برایمان رقم زد. اینتان که هنوز به نظر می‌رسد جامعه هنری نتوانسته از زیر سنگینی بار آن قد راست کند. در همان مقطع، هنرمندان بسیاری خواستار تسریع در رسیدگی به پرونده این دو قتل شدند.

با درگذشت فخری خوروش و توران مهرزاد، دو تن از دیگر بازیگران در قاب مرگ، نقش‌آفرینی کردند. خوروش که در سال‌های اخیر خارج از کشور زندگی می‌کرد، در همان جا هم به خاک سپرده شد. با درگذشت توران مهرزاد، خاطرات بازی‌ها و صدای تاثیرگذار او در ذهن مخاطبانش جاودانه شد و یکی دیگر از بزرگان هنر کشورمان در قطعه هنرمندان به آرامش رسید.

جامعه هنری در چند سال گذشته تصاویری غمناک از فریماه فرجامی، دیده بود. بازیگری که به سبب چهره‌اش، به عنوان یکی از نمادهای زیبایی به شمار می‌رفت و در چند سال اخیر، دیدن تصاویرش، برای دوستان‌ار و اتفاقی‌غم‌انگیز بود تا اینکه امسال، این غم، با درگذشت او، بیشتر هم شد.

در کنار درگذشت مهرجویی، محمدی‌فر و پوراحمد که بهت‌انگیزترین مرگ‌های هنری امسال به حساب می‌آیند، درگذشت رضا ح جدا، کارگردان تئاتر و مدیر موسسه تبلیغاتی شبکه آفتاب، در یک شامگاه اردیبهشتی، برای جامعه تئاتری، مرگی کاملاً غیرمنتظره بود.

رضا حداد اما تنها به فاصله چند ماه بعد، یار غار خود،

فیلم هایی مانند «پروین» می‌توانند به نشان دادن درست تاریخ و نور تاباندن بر زوایای تاریک و مجهول آن برای آگاهی بخشی به نسل معاصر بسیار موثر باشند. فیلم «پروین» به کارگردانی محمدرضا ورزی که در جشنواره فیلم فجر امسال به نمایش درآمد، به زندگی پروین اعظمی که روایت برادرش می‌پردازد، تنها دختر یوسف اعصاب‌ الملک که کوچک‌ترین فرزند او بود را رخنشده نامیدند، شاعره معاصر ما که بعدها به نام پروین شناخته شد متولد بیست و پنج اسفند ۱۲۸۵ شمسی در تبریز پس از پنج برادر و درگذشته ۱۵ فروردین ۱۳۲۰ در تهران است.

عمر کوتاه او هم‌زمان با دوره تغییر جامعه و تلاطم‌های مشروطه بود و وجودش به واقع درخششی – هرچند کوتاه – در تاریخ ادبیات و حضور اجتماعی زنان و گذار از پرده نسبیتی و تاریکی‌ نادانی به عرصه علم و ادب و دانش و اجتماع بود. بهانه این یادداشت‌ اما، فیلم «پروین» به کارگردانی محمدرضا ورزی است که در جشنواره فیلم فجر امسال به نمایش درآمد و به زندگی او به روایت برادرش ابوالفتح اعتمایی (با بازیگری امیرحسین صدیق) می‌پردازد.

آنچه در فیلم در مورد شخصیت پروین بیان می‌شود، تصویر زنی حساس و ضعیف و بی‌رَمق است که در مواردی با واقعیت‌های زندگی او نیز چندان مطابق نیست. می‌دانیم که بیشترین تأثیر در هویت پروین را خانواده او به‌خصوص پدر (یوسف اعتمایی) و مادر (اختر فتوحی دختر میرزا عبدالحسین مقدم‌ العداله) داشته‌ اند. یوسف اعتمام – که در فیلم محمدرضا شریفی نیا نقش او را بازی می‌کند – مردی است نواندیش و آزاده، مسلط به زبان‌های عربی و فرانسه و ترکی که اهل قلم و نگارش است و ترجمه می‌کند (به جز ترجمه کتاب‌های ویکتور هوگو و ژول ورن او اولین کسی که نمایشنامه‌ای از شیلیار را از آلمانی به فارسی برگرداند) و یکی از کتاب‌هایش (به عربی) در مصر سال‌ها به عنوان کتاب درسی تدریس می‌شد، اما کتابی که در مورد ظهور شخصیت پروین می‌توان به آن اشاره کرد کتاب «ترتیب نسوان» است. این کتاب که نخستین رساله مدرن در دفاع از حقوق زنان به زبان فارسی است، ترجمه‌ای مختصر از کتاب «تحریر المرأة» به قلم قاسم امین مصری است که در باب حقوق زنان نوشته شده بود و در قاهره منتشر شده و هرچند بر پایه آیات و احادیث بود موجبات واکنش علمای سنت‌ گرای مصر را فراهم آورد.

نگاهی به فیلم «پروین»

اختر چرخ ادب، کم فروغ یا رخنشده؟

پروین کوچک تحت‌ تعالیم پدرش در خانه فرانسه و عربی و ترکی را به خوبی آموخته بود، و سپس به مدرسه آمریکاییان رفت و به‌ عنوان دانش آموز ممتاز از آن مدرسه فارغ التحصیل شد و مدتی نیز همان جا تدریس کرد. تأثیر دیگری که پدر و شخصیت او روی دختر کوچک داشته حضور و وزن او در جمع ادیبان و فرزنانگان دوران خود مانند ملک الشعرای بهار، میرزا کاظم آشتیانی، علی اکبر دهخدا، عباس خلیلی (پدر سیمین بهبهانی) و… بود که باعث برکشیده شدن و تراشیده شدن شخصیت پروین در مواجهه با این فضای فرهنگی شد.

در فیلم بخشی از این معاشرت‌ها را – به‌خصوص در مورد حضور پروین و شعر خوانی در آنجمن ادبی – می‌بینیم، هرچند نوع پرداخت شخصیت ظریف و شکننده پروین طوری است که گویی ملک الشعرای بهار و دهخدا آهگینه در دست دارند و نگران شکنستن آن به کوچک‌ترین تلنگری هستند؛ در حالی که سخنرانی او در هنگام فارغ التحصیلی با عنوان «زن و تاریخ» در عین حال که نشان‌دهنده پختگی زبان و اندیشه اوست، بیان کننده شخصیت محکم و منکی به نفس او در بیان اندیشه‌ها و دفاع از آنهاست. به واقع سستی‌های زندگی زنی مانند پروین او را سخت قدرتمند و آرام و محکم ساخته بود که مخالفت‌های بی‌پایه و اساس شاعرانی نظیر گرگانی (که شائبه شعر دزدی پروین را مطرح کرده بودند) خللی در عزم و توان او ایجاد نمی‌کرد.

بخشی از این سختی مربوط به ازدواج اوست که در فیلم بزرگنمایی شده و به درستی و مطابق واقعیت نشان داده نشده است. به هر صورت پروین دختری از خانواده‌ای بزرگ و سرشناس بوده که علیرغم حفظ سنت‌ها در زمانه خود بسیار پیشرو و نواندیش بوده‌ اند و به صورتی سنتی با پسرعموی پدرش به نام فضل‌الله همایون فال که مردی از تنشی و البته اهل ادب بوده ازدواج می‌کند و به کرمانشاه – محل خدمت همسر – می‌رود ولی بعد از مدتی بسیار کوتاه

انتظار می‌رفت سال‌های زیادی پیش‌رو داشته باشد. با درگذشت حسام محمودی و آرش میراحمدی، دو مرگ اندوهناک دیگر نیز رقم خورد. دو بازیگری که جوان بودند و رفتن ناگهانی‌شان، داغی بر دل دوستان و همکارانشان نشان.

ناصر طهماسب، سینا زند، پرویز ربیعی مجدآبادی و حمید منوچهری‌فر چهار صدای جادویی که در دوران کاری خود، بخش مهمی از آثار سینمایی و تلویزیونی را برایمان به ارمغان آورده بودند، نیز امسال، به خاطره‌ها پیوستند.

مرتضی پورصمدی، مازیار شیخ محبویی و مصطفی احمدیان، مدیران فیلمبرداری سینما نیز از دیگر چهره‌های شاخصی بودند که امسال به خاموشی گراییدند و قاب‌های زیبایی که از آثار سینمایی کشورمان ثبت کرد، برایمان به یادگار گذاشتند. رضا صفایی پور، بازیگری که به طوفان شهرت داشت نیز از دیگر بازیگران خاطر‌انگیزی بود که امسال برای همیشه چشمانش را بر این جهان بست.

اسماعیل سلطانیان، بازیگر پیشکسوت و محمد صدی، سازنده تددیس خانه سینما، دیگر چهره‌های هنری بودند که امسال از میان‌مان رفتند. نورمحمد ذوالفقاری، بیژن سراجی پاکپور، ام‌الله صابری، معین محمودزاده، خسرو امیر صادقی، ایرج تقی‌پور(تهیه‌کننده)، محمدکاظم زمانی، سید حسین قدیمی، فرهاد کلیایی، زهرا سرلک، تورج پورمروت، رضا نوروزی، اسفندیار مجتبی زاده ابراهیمی، علی ظریفی، بهاره حسینی، علی محمد شکسوس، جعفر پدیدار، علی غرابی طهرانی دیگر فعالان حوزه سینما بودند که امسال راهی دیاری دیگر شدند.

اهالی تئاتر استان‌ها نیز امسال همکاران بسیاری را بدرقه کردند. منوچهر بهارلویی فعال تئاتر خوزستان، مجتبی اکبرپور، فعال تئاتر کرمانشاه، اسفندیار ابراهیمی‌زاده، گوینده، غلامرضا بودین، فعال تئاتر

سیستان و بلوچستان، صفرعلی کریمی، فعال تئاتر زنجان، صلاح‌الدین شیخ محمدی، فعال تئاتر آذربایجان غربی، تمنا یوسفی (بازیگر و کارگردان ۲۴ ساله تئاتر)، حسن همتی (بازیگر)، بهزاد شاهنده، فعال تئاتر مازندران، سپیده صحرايي، بازیگر تئاتر آبدانان، حبیب پوربوسفی، فعال تئاتر گیلان، روح‌الله صالحی، فعال تئاتر همدان، محسن سوهانی، فعال تئاتر رادیو، جواد بازیاران نمایشنامه‌نویس، عروسک‌ساز، گوینده و فیلمنامه‌نویس که مقیم آلمان بود، خسرو امیرصادقی، تهیه‌کننده تئاتر و بازیگر، حسن مشکلاتی، محمدرضا صمیمی، فعال تئاتر گلستان و … از دیگر چهره‌های هنری بودند که امسال از دنیا رفتند.

قطعا چهره‌های دیگری هم بوده‌اند که در این گزارش از قلم افتاده‌اند و از خانواده‌هایشان عذرخواهی می‌کنیم، آن هم در شرایطی که تنها ۵۰ سال سن داشت و هنوز

فرهنگ و هنر

دریچه

خداوند ذو الإكرام مهمانان خود را

در ماه رمضان تکريم می‌کند

یک کارشناس دینی گفت: در ماه مبارک رمضان، خداوند ذو الاکرام، میزبان و همه بندگانش مهمان اویند و خداوند نیز با وجه ذو الاکرامی خود، با کرامت با بندگانش برخورد می‌کند.
حجت‌الاسلام معینیان کارشناس مسائل دینی گفت: ماه مبارک رمضان ماه مهمانی و ضیافت الهی است و همه انسان‌ها در آن دعوتند چرا که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در خطبهٔ آخرین جمعهٔ ماه شعبان پس از معرفی ماه رمضان فرمو «**أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرَ اللَّهِ بِالْبَرِّ كَهَ ِ الرَّحْمَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَ آيَاتُهُ أَفْضَلُ الْآيَاتِ وَ لِيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِيِ وَ سَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ**»، مردم، ماه خدا قرآ رسید، ماهی که خداوند همه مردم را برای دستیابی به بهترین بهره‌برداری از عمر دعوت کرده‌است، برای دستیابی به کمالات، برای دستیابی به عفو و بخشش. این ماه، برترین ماه‌ها نزد خداست؛ روزهایش برترین روزها و شب‌هایش برترین شبها و هر دقیقه‌اش برترین زمان‌هاست. «**هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ وَ جَعَلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ أَنْفُسَكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ تَوَكُّمٌ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دَعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ**»، ماه رمضان، ماهی است که در آن به مهمانی خدا دعوت شده، و از شایستگیان کرامت الهی قرار داده شده‌ اند. نفس‌هایتان در آن تسبیح، خوابتان در آن عبادت، عملتان در آن پذیرفته و دعایتان در آن مورد اجابت است. (وسائل الشریع، ج ۱۰، ص ۲۱۳)

وی افزود: اساساً هر نوع دعوتی دو رکن دارد: میزبان و مهمان؛ در این ماه ذو الاکرام میزبان و همه بندگانش مهمان اویند و خداوند نیز با وجه ذو الاکرامی خود، با کرامت با بندگانش برخورد می‌کند. البته در این مهمانی، قواعدی خاص و ویژه برقرار است که در هیچ مهمانی دیگری مشابه آن دیده نمی‌شود؛ به عنوان نمونه دعوت به خوردن و نوشیدن از آیات‌ها میهمانی به شمار می رود، اما در این ضیافت، میزبان امر به نخوردن و نیشامیدن فرموده و از برخی امور دیگر نیز دست‌و پا به احتساب داده است. از همین تفاوت های ظاهری روشن است که خداوند در این مهمانی، بعد جسمانی انسان را اراده نفرموده بلکه غرض اصلی، روح و جان آدمی است. «**أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرْهُونَةٌ بِأَعْمَالِكُمْ فَكُونُوا بِاسْتِغْفَارِكُمْ وَ ظُهُورِكُمْ تَقْبِيْلَةً مِنْ أَرْوَاقِكُمْ فَخَفِيْضًا عَنَّا بِطَوْلِ سَعْيِكُمْ وَ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَقْسَمُ بِعِزَّتِهِ أَنْ لَا يَعْذِبَ الْمُضْلِمِينَ وَ السَّاجِدِينَ وَ أَنَّ لَهُ يَوْعَهُمْ بِالنَّارِ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ**»، مردم، روح شما آزاد نیست؛ گرفتار افکار و احساس‌ها و رفتارهای نادرستی است که دارید؛ در این ماه، افکار و احساس‌ها و رفتارهای خود را تغییر بدهید و به رضای خداوند متصل کنید تا روح خود را آزاد کنید.

معینیان ادامه داد: در هر مهمانی، میزبان همه سعی خود را برای خدمت به مهمان با برقراری ارتباط صمیمی و محبت‌آمیز با او مصرف می‌دارد و لذا خداوند متعال در این مهمانی بزرگ، ارتباط خود را با مهمانانش در بالاترین حد ممکن فراهم کرده و آن را در برقراری یک ارتباط مستقیم و دوسویه بین خود و بندگانش از طریق قرآن و دعا مهیا کرده است.

وی با اشاره به اینکه ماه مبارک رمضان، هم ماه نزول است و هم ماه صعود، افزود: چرا که قرآن، در لیلة القدر که در این ماه مبارک است، بر قلب مقدس پیامبراکرم نازل شد، لذا ماه نزول کلام الهی به سوی بندگانش است. از آن طرف ماه صعود هم است، یعنی ماهی است که رب به عبیدش اجازه داده است که بدون حجاب با او سخن بگوید؛ قرآن کریم از ناحیه رب نزول پیدا می‌کند و دعا از ناحیه‌ی عبید به سوی خداوند صعود پیدا می‌کند.

خبر

آخرین وضعیت رضا داودنژاد

رضا داودنژاد بازیگر بیش از سه ماه است که درگیر عفونت خونی شده و فعلاً در بیمارستان بوعلی سیننا شیراز بستری است.

علیرضا داودنژاد کارگردان سینما درباره آخرین وضعیت پسرش به ایسنا گفت: رضا مدتی در بیمارستان مسیح دانشوری تهران بستری بود اما طی دو هفته گذشته به دلیل اینکه تحت مراقب پزشکان خودش (که پیش از این در شیراز عمل پیوند کبد او را انجام داده بودند)، باشد به شیراز منتقل شد و بستری شده است.وی ادامه داد: در بیمارستان تحت نظر پزشکان است و این پزشکان با جدیت مشغول مداوا و مراقبت هستند. داودنژاد در پایان گفت: زمان ترخیص تأیپهودی کامل مشخص می‌شود فعلاً باید در عیید نوروز هم در بیمارستان تحت مراقبت باشد.او همچنین در پایان از پرسنل بخش آی تی یو (بخش مراقبت‌های یوبند) بیمارستان که با جدیت درحال مراقبت و درمان هستند، تشکر کرد.

«به نام ایران» در تالار وحدت؛ شبی به یاد افشین یداللهی

از عشق» را زنده‌یاد افشین یداللهی در ماه‌های پایانی عمر خود درباره ایران و با احترام به استاد ابراهیم باستانی پاریزی برای برنامه «آینه‌دار» دوران سروده بود. اجرای ارکستر سازهای ایرانی، ترانه‌خوانی درباره ایران و نیز تجلیل از خانواده زنده یاد افشین یداللهی بخش‌های دیگر برنامه «به نام ایران» خواهد بود.

این برنامه، روز شنبه ۲۶ اسفند ماه ساعت ۷ و نیم شب در تالار وحدت برگزار می‌شود.

برنامه «به نام ایران» با یادی از افشین یداللهی، شاعر و ترانه‌سرای فقید در تالار وحدت برگزار خواهد شد. در این برنامه از اثر منتشر نشده «من عاشق ایرانم» از زنده‌یاد افشین یداللهی با صدای او همراه با نماهنگی برای این ترانه و همراهی ارکستر ملی ایران رونمایی خواهد شد.

همچنین پخش نماهنگ جدید از «بی‌انتهاز از عشق» با صدای شهرام ناظری و همراهی ارکستر ملی ایران بخش دیگری از این برنامه خواهد بود. ترانه «بی‌انتهاز